

Inleiding door Jonas Danckers

Herdenking 75 jaar Jodentransport Mechelen – Langdorp – Auschwitz

16 september 2018, 15u aan de overweg Opperstraat te Langdorp

Geachte genodigden, geachte schepenen van de Stad Aarschot, geachte vertegenwoordigers en leden van de Joodse gemeenschap, geachte witheren van Averbode, geachte leden van de vaderlandslievende verenigingen hier aanwezig, beste mensen van Langdorp, Wolfsdonk, Gijmel en daarbuiten, dames en heren,

Tientallen treinen passeren hier dagelijks deze overweg. Dwarsliggers en rails, slagbomen, goederen- en passagierstreinen... Het gedender op de sporen en gerinkel van de knipperlichtinstallatie, wat schel getoeter in de verte: het maakt allemaal zo deel uit van ons dagelijks leven hier, dat we het haast niet meer horen en zien. Het treinverkeer behoort tot een alledaagsheid, waar we niet vaak meer bij stilstaan.

Vandaag zijn we hier allen samen om stil te staan bij wat 75 jaar geleden deze alledaagsheid doorbrak. In de zomer van 1943, in volle Tweede Wereldoorlog, kwamen hier in Langdorp twee konvoeien voorbij die naar de concentratie- en vernietigingskampen van Auschwitz-Birkenau spoorden. Eén van de zwartste bladzijden uit de geschiedenis van de mensheid kwam hier – midden het gewone leven van de mensen van Langdorp – tastbaar dichtbij.

Tussen juli 1942 en september 1944 werden door de Duitse bezetter vanuit het verzamel- en doorgangskamp voor België en Noord-Frankrijk, de Dossinkazerne in Mechelen, meer dan 26000 gedeporteerden weggevoerd. 25 847 Joden en 352 Roma in 28 treinkonvoeien. Het grootste deel van deze gedeporteerden, 65%, zou onmiddellijk worden omgebracht terwijl de anderen als dwangarbeiders in werkkampen werden ingeschakeld. Slechts 5% van de gedeporteerden keerde in 1945 levend terug.

Meestal volgden de Jodentransporten vanuit Mechelen dezelfde route over Leuven en Tongeren richting Duitsland. Na een hoog aantal ontsnappingen uit het XIXde konvoi werden de veiligheidsmaatregelen vanuit Berlijn verscherpt. In België werden vanaf dan alleen nog vensterloze veewagens gebruikt. Na de aanval in april '43 op het XXste konvoi te Boortmeerbeek, waarbij aldaar 231

gedeporteerden konden ontsnappen – en de aanval op een militair transport, werd extra bewaking tot aan de grens voorzien en werd ook de route tijdelijk omgeleid...

Op 31 juli 1943 werden in de Dossinkazerne 1553 Joden in beestenwagens geladen. Het XXIste konvooi, het op twee na grootste, zou in tegenstelling tot de andere konvoeien overdag rijden en een alternatief traject volgen: deze spoorlijn Aarschot-Hasselt. Hier, ter hoogte van de Opperstraat in Langdorp konden acht Joden ontsnappen. Heel gewone mensen zoals u en ik – een bediende, naaisters, kleermakers, een chauffeur, een zakenman, een huisvrouw. Vier van hen werden hier aan de sporen door de bewakers doodgeschoten en later begraven op het kerkhof aan de Sint-Pieterskerk, vier anderen konden door lokale hulp ontkomen. Meer dan 97% van de gedeporteerden werd bij aankomst in Auschwitz om het leven gebracht. Van de 778 mannen en 775 vrouwen van dit konvooi, waaronder 174 kinderen, waren bij de bevrijding van de kampen in mei 1945 nog 44 mensen in leven.

Ook het XXIIste transport A-B met in het totaal 1425 gevangenen spoorde op 20 september 1943 via Aarschot en Langdorp naar Auschwitz. Iets meer dan 96% van de gedeporteerden werd bij aankomst naar de gaskamers gebracht. Van dit transport overleefden er 45 mannen en 6 vrouwen de kampen.

De beschrijving van deze gebeurtenissen en de naakte cijfers van wat hier en algemeen tijdens de Holocaust gebeurde, zijn hard om te horen. Maar het is nodig om dit – ook lokaal – blijvend in herinnering te brengen in een wereld waarin uitsluiting en stigmatisering om de hoek loeren...

Dit voorjaar startten de kerkfabrieken van Wolfsdonk en Langdorp, vzw Wesp van het Merodefestival en AGB Het Gasthuis samen met vele partners het project “Verhalen verbinden platteland”. Met een financieel duwtje in de rug van Europa, wil dit project de verhalen van Langdorp, Wolfsdonk en Gijmel verzamelen en ontsluiten naar het grote publiek om zo de mensen hier in groot-Langdorp meer samen te brengen. Vertellen om te verbinden. Een enthousiaste groep vrijwilligers organiseerde in juni een startweekend op de Langdorpse Sint-Pieterssite. Bij de traditionele herdenking van de crash van een geallieerd vliegtuig in juni 1943 te Langdorp werd het verhaal achter de piloten en hun opdracht verteld. 's namiddags vond in 't Hof een 'verhalenverzamedag' plaats: Langdorpenaren kwamen er hun verhalen vertellen en oude foto's tonen. Eén van de verhalen die in het oog sprong, was dit verhaal over de Jodentransporten. Er waren getuigen die de slachtoffers hadden gezien, het verhaal kenden van

hun vluchtroute of vertelden hoe net na de feiten hier op die zomerdag in '43, in het station van Testelt mensen water trachtten te geven aan de gedeporteerden.

We vatten de idee op deze gebeurtenissen, net 75 jaar later, bijzondere aandacht en meer bekendheid te geven. Paul De Keulenaer van de Stichting Auschwitz, erg vertrouwd met het thema van de Jodenvervolging, verleende hieraan enthousiast zijn medewerking en stelde voor een monument op te richten. Via zijn studiewerk kon de uitzonderlijke route die het XXIste en XXIIste konvooi namen en de gebeurtenissen van Langdorp in de juiste historische context geplaatst worden. Schepen van Cultuur, Steven Omblets, maakte van dit idee een breed gedragen project van de Stad Aarschot, dat Het Gasthuis met het Stedelijk Museum en haar curator Jo De Cuyper op korte tijd mee realiseerde. Via Paul De Keulenaer werd de heer Michel Laub, secretaris-generaal van het Centraal Israëlitisch Consistorie van België, bereid gevonden hier vandaag het woord te nemen namens de Joodse gemeenschap. We heten hem hierbij bijzonder welkom. Ook de vaandeldragers en vertegenwoordigers van vaderlandslievende verenigingen geven deze herdenking vandaag een extra plechtige toets, waarvoor onze dank.

We kozen er bewust voor om voor het monument een steensoort te kiezen die een link legt met het typische van onze streek: de ijzerzandsteen, die hier in Langdorp ontgonnen werd en die ook gebruikt werd voor het monument voor de crash van een RAF-vliegtuig hier te Langdorp in 1943. We zijn de Abdij van Averbode en hun abt Marc Fierens zeer dankbaar voor de schenking van deze unieke steen die u straks zal te zien krijgen. Een bijzondere welkom dan ook aan norbertijnen Theo Meulemans en Huub Gerits als vertegenwoordigers van de abdij op deze plechtigheid. Naast de betrokkenheid van de Rooms-Katholieke gemeenschap – via deze schenking, de kerkfabriek van Langdorp en de zoneploeg Aarschot – gaf bij de voorbereiding ook de Evangelische christengemeenschap van Aarschot via pastor Daniël Hakelbracht te kennen dit project te steunen. De interactie rond dit thema lijkt een vruchtbare bodem voor verdere interreligieuze dialoog hier in Aarschot, ook met de Joodse gemeenschap hier vandaag aanwezig. Dialoog tussen en binnen gemeenschappen doet ons luidop verlangen naar vrede.

Na deze plechtigheid nodigen we u uit om de banners te lezen die hier zijn opgesteld en ook de meer gedetailleerde tentoonstelling van de hand van Paul de Keulenaer te bezoeken in de Sint-Pieterskerk van Langdorp.

Aan de organisatoren van deze plechtigheid werd gevraagd enkele mensen, die vandaag verhinderd zijn, te verontschuldigen: de heer burgemeester André Peeters, mevrouw de gedeputeerde Monique Swinnen, de heer Christophe Busch en mevrouw Veerle Vanden Daelen, Adjunct-algemeen directeur en conservator van de Kazerne Dossin, mevrouw Laurence Schram en mevrouw Dorien Styven van het archief van de Dossinkazerne en tot slot, professor Julien Klener, erevoorzitter van het Centraal Israëlitisch Consistorie van België, die op dit moment in Israël verblijft.

Dan rest mij niets meer dan het woord te geven aan de heren Paul De Keulenaer, Michel Laub en Steven Omblets. We hopen dat hun woorden, de ingetogen muziek en de onthulling van het monument voor ons allen een blijvende herinnering moge zijn aan de Holocaust, die hier zo tastbaar dichtbij kwam...

Een monument dat de alledaagsheid doorbreekt...

ons voorzichtig en aandachtig doet zijn...

opdat deze gruwel zich nooit zou herhalen...